

ВІДГУК

Попадинця Назарія Миколайовича – офіційного опонента кандидата економічних наук, на дисертацію **Попик Мар'яни Михайлівни «Формування інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону»**, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

1. Актуальність теми дослідження

Сучасні реформи в Україні створюють передумови для переходу на динамічний розвиток економіки регіонів. Стратегічними пріоритетами такого розвитку є висока конкурентність і ефективність внутрішнього ринку, структурно-інноваційні зміни в реальному секторі економіки, системність і керованість соціально-економічного розвитку, креативність, інноваційність і прискорений розвиток і посилення взаємодії усіх видів економічної діяльності, пов'язаних із забезпеченням потреб людини. Одним з таких видів економічної діяльності є лісова промисловість. Сьогодні лісова промисловість задіяна в низці інших видів економічної діяльності і має надзвичайно великий незадіяний потенціал, ефективне і раціональне застосування якого може сприяти розвитку економіки регіонів і країни загалом.

Тому автором у ролі об'єкта і предмета дисертації обрано суспільно значиму проблему, наукове розв'язання якої є як ніколи на часі, адже дозволяє вирішити важливе наукове та практичне завдання – формування інтеграційних структур у лісовій промисловості, здатних внести значний вклад у економіку регіону шляхом її стійкого і поступального розвитку.

2. Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами

Дисертація містить результати досліджень автора, які проводилися відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ «Ужгородський національний університет» «Формування механізмів активізації потенціалу економічної

системи Закарпаття в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0116U003557) і Закарпатського регіонального центру соціально-економічних та гуманітарних досліджень НАН України «Стратегія формування самодостатніх територіальних громад гірських територій» (державний реєстраційний номер 0117U002948).

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і пропозицій здобувача

Дисертація Попик Мар'яни Михайлівни є науковим дослідженням, у якому набули подальшого розвитку теоретичні, методологічні та прикладні аспекти формування інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону.

Автор дисертації чітко сформулював мету, завдання дослідження, виділив особистий внесок у розробку обраної проблематики, виважено підійшов до обґрунтування основних напрямів дослідження.

Дисертація добре структурована, розділи роботи логічно взаємопов'язані та становлять цілісне наукове дослідження з питань обґрунтування теоретико-методичних і науково-прикладних засад формування інтеграційних структур у лісовій промисловості, здатних внести значний вклад у економіку регіону шляхом її стійкого і поступального розвитку.

У теоретичному плані представлена до захисту робота становить наукову цінність і новизну. У дисертації передусім досліджено інтеграційні процеси як основу реформування лісопромислового комплексу (с. 30-56), де автор стверджує, що цілями інтеграції підприємств лісопромислового комплексу на регіональному рівні є: забезпечення стійкого, економічно ефективного функціонування і розвитку лісопромислового комплексу, забезпечення інвестиційної привабливості підприємств лісопромислового комплексу, сприяння реалізації програм розвитку на основі власних і залучених фінансових ресурсів; забезпечення соціального захисту працівників, збереження наявних і створення нових робочих місць; підтримка конкурентоспроможних підприємств лісопромислового комплексу, які забезпечують задоволення реального платоспроможного попиту; перехід

діяльності підприємств лісопромислових підприємств на принципі сталого розвитку, екологізація виробництва.

Автором досліджено сутність поняття «інтеграція» та її особливості (с. 56-73), на основі чого виокремлено власне бачення цього значення, а саме: інтеграція суб'єктів лісопромислового комплексу – це процес об'єднання підприємств ЛПК в єдину динамічну систему, яка передбачає безперервність технологічного процесу від лісозаготівлі до реалізації кінцевої продукції для підвищення ефективності їхньої діяльності. Вдале застосування наявного понятійно-термінологічного апарату щодо визначення «інтеграція» дало можливість автору виокремити основні типи і форми інтеграції підприємств (с. 60).

Заслуговує на увагу проведена автором класифікація інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону (с. 74-80), де визначено, що за типом розрізняють вертикальну і горизонтальну інтеграцію, а також встановлено, що одним з напрямів розвитку лісопромислового комплексу в регіоні є створення інтеграційної структури – лісопромислового холдингу (с. 83-94).

Підсумовуючи теоретичну частину дослідження, автором встановлено, що лісопромисловий комплекс – це система взаємопов'язаних виробництв, орієнтованих на заготівлю, обробку та переробку деревини, у складі якої перебувають галузі, що використовують одну й ту ж сировину, але відрізняються за технологією виробництва і призначенням продукції, а також підрозділи інших галузей народного господарства і промисловості, основна діяльність яких пов'язана з досягненням кінцевої мети у сфері використання і відтворення лісових ресурсів, враховуючи досягнення найвищої ефективності для всіх суб'єктів лісогосподарської діяльності – держави, регіонів, підприємств, суспільства (с. 97).

В аналітичній частині роботи автором відслідковується діяльність підприємств лісопромислового комплексу в Закарпатській області (с. 100-117), що дало можливість встановити низку актуальних проблем: виникнення структурних диспропорцій у потужностях підприємств лісопромислового комплексу суміжних технологічних стадій; неможливість мінімізації витрат за рахунок ефектів масштабу; здорожчання процесів ринкового обміну у зв'язку з високою часткою

непродуктивних трансакційних витрат; недостатність ресурсів на проведення ефективної політики у сфері інновацій і розробок тощо.

Аналіз методичних підходів до оцінювання ефективності інтеграційних структур у регіональному лісопромисловому комплексі (с. 117-151) показав, що одним із сучасних підходів до оцінювання ефективності вертикальних інтеграційних структур є теоретичні положення нової інституційної економіки, які дозволяють оцінити ефективність альтернативних форм організації економічних відносин між ринковими агентами. Також це дало можливість автору визначити макроекономічний ефект інтеграційних процесів у лісопромисловому комплексі внаслідок трансформації трансакційних витрат в організаційні витрати (с. 148).

Позитивним є те, що на основі застосування економіко-математичної моделі на мікрорівні дозволило виявити суттєвий резерв зниження технологічних і трансакційних витрат внаслідок створення інтеграційних структур на основі інтеграції в структуру підприємства з виробництва меблів попередньої технологічної стадії виробництва (с. 162).

Особливо важливим є результати третього розділу, зокрема запропоновано механізм формування регіонального лісопромислового холдингу (с. 163-179), який передбачає шість етапів: оцінку привабливості економіки регіону та складових його економічного розвитку, визначення цілей і оцінювання доцільності створення лісопромислового холдингу в регіоні, аналіз очікуваних результатів діяльності регіонального холдингу, розроблення стратегії і програми дій, методичних рекомендацій щодо створення холдингу, реалізацію програми дій щодо його формування, розроблення заходів, спрямованих на контроль регіонального лісопромислового холдингу і оцінку його ефективності.

Автором охарактеризовано основні види організаційної структури холдингу (с. 176), кожен з яких має свої переваги і недоліки і є ефективним при правильному застосуванні та запропоновано дивізіональну структуру лісопромислового холдингу (с. 178).

Досліджуючи систему управління регіональними інтеграційними структурами на засадах контролінгу, автором визначено місце контролінгу в системі управління холдингом (с. 182), завдання служби контролінгу при реалізації управлінського процесу в холдингу (с. 184) і встановлено, що ефективність управління лісопромисловим холдингом підвищується шляхом застосування трирівневої системи контролінгу (на рівні холдингу, лісової промисловості регіону і регіональних органів влади) (с. 185).

Також заслуговують на увагу визначені автором стратегічні напрями розвитку інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі в умовах євроінтеграції в розрізі кожного виду економічної діяльності, що входять в лісопромисловий комплекс (с. 194-203) і проведений порівняльний аналіз впливу євроінтеграційних процесів на функціонування суб'єктів підприємницької діяльності в умовах високого і низького рівнів інтегрованості (с. 195).

Достовірність і наукова обґрунтованість викладених у роботі висновків і наукових пропозицій забезпечується використанням у процесі дослідження широкого спектру літературних джерел і статистичних матеріалів. Під час підготовки дисертації використано 197 літературних джерел, серед яких праці провідних вітчизняних учених, методичні розробки вітчизняних і міжнародних організацій, матеріали науково-практичних конференцій щодо досліджуваної проблематики. Обґрунтованість та аргументованість одержаних результатів базується на опрацюванні значної за масштабом інформаційної бази методичних матеріалів, а також положень та інших документів.

4. Найвагомші результати дослідження, їх наукова новизна та практичне значення

До найбільш вагомих наукових результатів виконаної дисертації належать:

– визначено, що організаційні перетворення в регіональному лісопромисловому комплексі шляхом формування вертикально інтегрованих структур холдингового типу зумовлюють зростання ефективності суб'єктів господарської діяльності на мікрорівні і здійснюють позитивний вплив на

фінансово-господарські та соціально-економічні показники функціонування регіону;

– удосконалено механізм формування холдингової структури в регіональному лісопромисловому комплексі, який передбачає оцінку економіки регіону та доцільності створення холдингу, аналіз очікуваних результатів діяльності холдингу, розроблення програми дій і методичних рекомендацій щодо його створення, реалізацію програми дій щодо формування холдингу, розроблення контролюючих заходів щодо діяльності регіональної холдингової структури та оцінки її ефективності, що дозволить оптимізувати витрати на стадіях проектування і формування вертикально інтегрованих структур у ЛПК регіону;

– запропоновано методичний підхід до оцінювання ефективності формування регіонального лісопромислового холдингу та впливу інтеграційних процесів у лісопромисловому комплексі на регіональні економічні показники, який базується на положеннях теорії трансакційних витрат, що дозволить підвищити ефективність управлінських рішень на мікро- і мезорівні;

– удосконалено поняття інтеграції суб'єктів лісопромислового комплексу як об'єднання підприємств в єдину динамічну систему, яка передбачає безперервність технологічного процесу від лісозаготівлі до реалізації кінцевої продукції для підвищення ефективності їхньої діяльності;

– досліджено класифікацію трансакційних витрат, що дозволяє оцінювати вплив управлінських рішень щодо формування інтеграційних структур у ЛПК на макроекономічні показники (валового та чистого регіонального продукту);

– визначено основні напрями підвищення ефективності управління інтеграційними процесами у регіональному лісопромисловому комплексі, які доповнені системою контролінгу на трьох рівнях (холдингу, лісопромислового комплексу, органів регіональної влади);

– запропоновано механізм формування регіонального лісопромислового холдингу, який передбачає шість етапів: оцінку привабливості економіки регіону та складових його економічного розвитку, визначення цілей і оцінювання доцільності створення лісопромислового холдингу в регіоні, аналіз очікуваних

результатів діяльності регіонального холдингу, розроблення стратегії і програми дій, методичних рекомендацій щодо створення холдингу, реалізацію програми дій щодо його формування, розроблення заходів, спрямованих на контроль регіонального лісопромислового холдингу і оцінку його ефективності.

На основі узагальнення результатів дослідження автором зроблені змістовні висновки та конкретні пропозиції, що визначають економічний напрям дисертації, і мають практичне та наукове значення у розвитку галузі економіки за напрямом – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Практичне значення основних положень дисертації М. М. Попик визначається тим, що використання розробок і пропозицій автора дозволять підвищити ефективність формування інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону.

5. Значимість результатів дослідження для науки та практики та повнота їх висвітлення в опублікованих працях

Результати дослідження мають як теоретичну, так і практичну значимість. Вони розвивають наукові основи, розширюють межі пізнання предмету дослідження і, відповідно, збагачують науку у сфері формування інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону. Практичне значення отриманих результатів і висновків полягає у тому, що побудовані на їх основі підходи, методики, алгоритми та рекомендації дозволяють центральним, регіональним і місцевим органам державного управління ухвалювати обґрунтовані рішення у сфері лісової промисловості. Найважливіші результати дослідження впроваджені на регіональному рівні, мікрорівні та в науковій сфері.

Результати дослідження опубліковані автором у 23 наукових працях (серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях України; 5 – в іноземних виданнях і виданнях України; 13 тез доповідей за матеріалами конференцій).

Обсяг друкованих праць і їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук. Наведені публікації відображають основний зміст дисертації і отримані автором наукові результати.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам

За структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, встановленим МОН України до кандидатських дисертацій. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації складає 267 сторінок комп'ютерного набору. Робота містить 22 таблиці; 35 рисунків; 17 додатків; список використаних джерел налічує 197 найменувань.

7. Дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертації

Поряд з позитивною оцінкою дисертації в ній містяться окремі недоліки та дискусійні положення. Зокрема:

1. У тексті дисертації є чітка позиція автора щодо розуміння таких гомологічних понять, як «лісове господарство», «лісова промисловість» та «продукція лісопромислового комплексу». Однак виникають сумніви щодо правильного віднесення до лісопромислового комплексу такого виду діяльності як виробництво меблів (с. 35). Адже згідно з КВЕД, воно не належить до лісового господарства, а є розділом переробної промисловості. Тому автору варто було би при побудові сучасної структури лісопромислового комплексу виходити чітко з нових КВЕД, формуючи на основі цього систему зв'язків між цими видами економічної діяльності.

2. Досліджуючи класифікацію інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону, автор у дисертації наводить різні підходи до формування холдингів (с. 74-96), проте чітко не виокремлено, якого ж варіанту у формуванні такої інтеграційної структури в лісопромисловому комплексі регіону дотримується сам.

3. Не знайшов відображення у роботі аналіз нормативно-правових актів щодо регулювання діяльності лісопромислового комплексу. На наш погляд, це дало б

змогу краще дослідити процес формування інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону, встановити можливості залучення інвестицій і впровадження інновацій у лісопромисловому комплексі, а також посилити конкурентоспроможність лісопромислових підприємств на внутрішньому ринку та їх виходу на зовнішні.

4. На с. 100-117 Вами проаналізовано діяльність підприємств лісопромислового комплексу в Закарпатській області у 2012-2016 рр., зокрема: обсяг реалізованої промислової продукції лісопромислового комплексу Закарпатської області, обсяги оброблення деревини та виробництва виробів з деревини (с. 104-105); обсяг виробництва меблів (с. 106); обсяг капітальних інвестицій за видами промислової діяльності (с. 107); обсяг експорту та імпорту товарів (виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності, виробництво меблів) (с. 108-109) тощо. Тобто зроблений частковий аналіз тільки по деяких видах економічної діяльності, які належать до лісопромислового комплексу. Однак варто було б зазначити, яку частку складає лісопромисловий комплекс загалом (тобто усі види економічної діяльності, що входять у лісопромисловий комплекс) на внутрішньому ринку в регіоні та в динаміці в Україні, що дало б можливість визначити, наскільки лісопромисловий комплекс Закарпатської області є стабільним у своєму розвитку та які його перспективи щодо загального розвитку лісової промисловості в Україні.

5. На с. 194-203 Вами охарактеризовано стратегічні напрями розвитку інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі в умовах євроінтеграції, однак не запропоновано, яка модель інтеграційної структури і з якої країни Європейського Союзу є найпростішою і найкращою щодо впровадження у регіонах України.

Водночас вказані недоліки та дискусійні положення не мають принципового характеру та не зменшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значущості.

8. Загальний висновок

Дисертація Попик Мар'яни Михайлівни «Формування інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону» є самостійним і завершеним науковим дослідженням. Дисертантом отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати та зроблені відповідні висновки, що дозволяють стверджувати про вирішення автором поставлених у роботі наукових завдань.

Дисертація відповідає спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Порядок викладу наукових результатів, зміст, структура, об'єм і оформлення дисертації відповідають вимогам, що виносяться до дисертацій на отримання наукового ступеня кандидата економічних наук.

Автореферат вповні висвітлює основні наукові й практичні положення дисертації.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Попик Мар'яни Михайлівни «Формування інтеграційних структур у лісопромисловому комплексі регіону» відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. №656, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Офіційний опонент:
кандидат економічних наук
старший науковий співробітник
відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних
досліджень ім. М. І. Долішнього
НАН України» (м. Львів)

Н. М. Попадинець

